

Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 - Βρυξέλλες (Ibis)

Οι σημαντικότερες αλλαγές στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων και την αναγνώριση και εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων

Φάνης Αντ. Παυλίδης, ασκούμενος Δικηγόρος,
απόφοιτος Ευρωπαϊκό Παν/μιο Κύπρου.

Η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων και η αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτικής δικονομίας, και δη στο πεδίο των αστικών και εμπορικών υποθέσεων, απασχόλησε την ευρωπαϊκή έννομη τάξη ήδη από το 1968, με τη Σύμβαση των Βρυξελλών. Μεσολάβησαν τρεις και πλέον δεκαετίες διαρκών προσπάθειών στα πλαίσια της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης προκειμένου να ψηφιστεί και να εφαρμοστεί ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001, «Βρυξέλλες Ι», σύμφωνα με τον οποίο από θέσεως ισχύος του (01.03.2002) όλα τα κράτη-μέλη (συμπεριλαμβανομένης της αρχικώς εξαιρεθείσας Δανίας) δεσμεύονται να εφαρμόζουν κοινούς κανόνες δικαιοδοσίας, οι δε αποφάσεις που εκδίδονται δυνάμει αυτού αναγνωρίζονται κι εκτελούνται ισότιμα σε όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη. Στις 21 Απριλίου 2009, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε πρόταση για την αναδιατύπωση του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001, διαπιστώνοντας προβλήματα που καταγράφηκαν κατά τη διάρκεια της οκταετούς εφαρμογής του. Αποτέλεσμα αυτής της νέας διαδικασίας ήταν εν τέλει η έγκριση του νέου Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215 της 12ης Δεκεμβρίου 2012, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, Κανονισμός «Βρυξέλλες Ibis», που αποτελεί το βασικό αντικείμενο της παρούσης μελέτης. Με την έναρξη ισχύος του από την 10η Ιανουαρίου 2015 επέρχονται σημαντικές αλλαγές στο ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο, που καθιστούν επιβεβλημένη την επισήμανσή τους. Οι κυριότερες τροποποιήσεις, οι βελτιώσεις και οι νεωτερισμοί που εισάγονται με την εφαρμογή του, αλλά και οι προσδοκίες που διαμορφώνονται από την θέσπισή του αποτελούν τις ουσιαστικές πτυχές αυτής της εργασίας.

Η ελεύθερη κυκλοφορία των δικαστικών άλλου κράτος-μέλος.

αποφάσεων μεταξύ των κρατών-μελών, ως έκφραση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), δημιούργησε την ανάγκη θέσπισης ενιαίων κανόνων του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, που αποτέλεσαν τον πυρήνα της δικαστικής συνεργασίας, ήτοι αφενός τον καθορισμό της δικαιοδοσίας (αρμοδιότητα) των δικαστηρίων των κρατών-μελών και, αφετέρου τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου. Με τον τρόπο αυτό η ΕΕ επεδίωκε -και πέτυχε μέχρι έναν βαθμό μέσω του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 αναφορικά με την δικαιοδοσία- να απλοποιήσει τις δικονομικές διατυπώσεις που είναι απαραίτητες για την γρήγορη και ευχερή αναγνώριση κι εκτέλεση των αποφάσεων που εκδίδονται από

Όμως, παρά τη γενικά ικανοποιητική λειτουργία του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001, η Επιτροπή θεώρησε σκόπιμο να βελτιώσει ορισμένες διατάξεις προκειμένου να διευκολυνθεί περαιτέρω η ελεύθερη κυκλοφορία των αποφάσεων και να αναβαθμιστεί ακόμη περισσότερο η πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Με στόχο τη διατήρηση και ανάπτυξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, βασισμένου στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών και εξωδικαστικών αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, αποφασίστηκε η θέσπιση νέων μέτρων δικαστικής συνεργασίας με διασυννοριακές επιπτώσεις που καθορίζονται από δεσμευτικό και άμεσα εφαρμοστέο νομοθέτημα της Ένωσης, το νέο Κανονισμό

"αποφασίστηκε η θέσπιση νέων μέτρων δικαστικής συνεργασίας με διασυννοριακές επιπτώσεις που καθορίζονται από δεσμευτικό και άμεσα εφαρμοστέο νομοθέτημα της Ένωσης"

(ΕΕ) αριθ. 1215/2012.

Από την 10η Ιανουαρίου 2015, όλα τα κράτη μέλη εφαρμόζουν τις διατάξεις του νέου Κανονισμού συμπεριλαμβανομένης της Δανίας, που αν και δεν δεσμευόταν άμεσα από τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001, εν τούτοις είχε συνάψει ξεχωριστή συμφωνία με την ΕΕ για τη συμμετοχή της στην εφαρμογή του, και έχει επίσης δηλώσει ότι προτίθεται να εφαρμόσει και αυτή την «αναδιατύπωση» του Κανονισμού.

Κύριος σκοπός της παρούσης μελέτης είναι να εντοπίσει τις σημαντικότερες αλλαγές που επιφέρει ο νέος Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 στο ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο, να αναδείξει τις βασικές καινοτομίες του με την παρουσίαση των νέων αλλά και των αναθεωρημένων διατάξεων, κι εν τέλει να εξυπηρετήσει επιμέρους πρακτικούς στόχους, επιβοηθητικούς του έργου των δικηγόρων, των νομικών της πράξης, ή ακόμη και των σεβαστών δικαστών. Ειδικότερα, στην μελέτη προηγείται μια συνοπτική αναφορά στα προβλήματα που διαπιστώθηκαν στην εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001, και εν συνεχεία αναλύονται οι τροποποιήσεις και οι καινοτομίες που αυτός επέφερε.

Η ανάλυση περιλαμβάνει: α) τις αλλαγές στο υλικό πεδίο του νέου Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012: την επέκταση των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας για τις καταναλωτικές συμβάσεις και τις συμβάσεις εργασίας⁽¹⁾, τις συμφωνίες παρέκτασης, την εκκρεμοδικία και τη συνάφεια με διαδικασίες που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίων τρίτου κράτους (μη μέλους), τον αποκλεισμό της διεθνούς διαιτησίας από το πεδίο εφαρμογής αλλά και τις γενικότερες εξαιρέσεις από αυτό, β) τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας: τις νέες διατάξεις για την απόδοση πολιτιστικών αγαθών και την ενισχυμένη δυνατότητα κοινής εναγωγής δύο ή περισσότερων εργοδοτών επί συμβάσεων εργασίας που παρέχεται σε περισσότερα Κράτη-μέλη, τις αναθεωρημένες

διατάξεις περί ενδυνάμωσης των συμφωνιών παρέκτασης, την προστασία των αδυνάτων (ασφαλιζόμενος, καταναλωτής, εργαζόμενος) σε περίπτωση εκούσιας παραστάσεώς τους και την εκκρεμοδικία, και γ) την αναγνώριση κι εκτέλεση των αποφάσεων: την κατάργηση της διαδικασίας κήρυξης εκτελεστότητας (exequatur), τις προϋποθέσεις αναγκαστικής εκτέλεσης των κοινοτικών αποφάσεων και τα μέσα άμυνας του καθ' ού. Τέλος, εξάγονται σημαντικά συμπεράσματα για την τυπική και ουσιαστική αναδιατύπωση του Κανονισμού και τις προοπτικές στην εφαρμογή του.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, σκοπό της παρούσης μελέτης δεν αποτελεί η τυπική συγκριτική ανάλυση του προϋφιστάμενου Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 και του νέου (ΕΕ) αριθ. 1215/2012, αλλά η παρουσίαση των ουσιαστικών διατυπώσεων, διαφοροποιήσεων και προνοιών που η αναδιατύπωση επιφέρει. Προς το σκοπό αυτό, η ανάλυση θα περιοριστεί μόνο στα σημαντικότερα σημεία του νέου Κανονισμού και δεν θα ανευρεθούν στο κείμενο που ακολουθεί οι τυπικές αναριθμήσεις των άρθρων (λ.χ. το άρθρο 2 αναριθμείται σε άρθρο 4), ούτε επίσης κρίνεται σκόπιμο να γίνουν εκτενείς αναφορές σε ερμηνευτικά σχόλια των διατάξεων, μη αποτελούντος τούτου πτυχή του μελετώμενου αντικειμένου.

1. Τα προβλήματα στην εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001

Μολονότι η εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 στην πράξη επί μία οκταετία κρίθηκε σε γενικές γραμμές επιτυχής, εν τούτοις εμπειρικές και νομικές μελέτες, που πραγματοποιήθηκαν από την Επιτροπή, κατέδειξαν σημαντικές λειτουργικές αδυναμίες, που εν πολλοίς κατηγοριοποιήθηκαν σε τέσσερις βασικούς πυλώνες:

i. Εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των αποφάσεων στην εσωτερική αγορά, εξαιτίας της δυσχερούς κήρυξης εκτελεστότητας μιας απόφασης (exequatur) σε άλλο κράτος-μέλος

"σκοπό της παρούσης μελέτης δεν αποτελεί η τυπική συγκριτική ανάλυση του προϋφιστάμενου Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 και του νέου (ΕΕ) αριθ. 1215/2012, αλλά η παρουσίαση των ουσιαστικών διατυπώσεων, διαφοροποιήσεων και προνοιών που η αναδιατύπωση επιφέρει"

(διαδικασία αναγνώρισης και εκτέλεσης), με άμεση συνέπεια τις περιττές καθυστερήσεις και υψηλές δαπάνες για τους εμπλεκομένους.

ii. Περιορισμοί στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τις διαφορές στις οποίες ο εναγόμενος διατηρεί την κατοικία του εκτός της ΕΕ, αφού ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 ενεργοποιείτο κατά κανόνα μόνο στις περιπτώσεις όπου ο εναγόμενος βρισκόταν εργατεστημένος εντός της ΕΕ, πλην μερικών εξαιρέσεων. Συνέπεια του εν λόγω περιορισμού αποτελούσε η δημιουργία άνισης αντιμετώπισης κατά την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και τη διεξαγωγή δίκαιης δίκης (fair trial), καθώς επίσης, δεν διασφαλιζόταν η εκτέλεση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου της ΕΕ (π.χ. προστασία του καταναλωτή).

iii. Έλλειψη αποτελεσματικότητας αναφορικά με τις ρήτρες επιλογής δικαστηρίου (παρέκταση), αφού ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 υποχρέωνε το δικαστήριο της επιλογής των μερών να αναστείλει τη διαδικασία σε περίπτωση που άλλο δικαστήριο είχε προηγουμένως επιληφθεί της διαφοράς, ωθώντας τα μέρη να υιοθετούν κακόπιστη συμπεριφορά με την επιδιωκόμενη καθυστέρηση στην επίλυση της διαφοράς.

iv. Ασυμβίβαστες επιλύσεις των διαφορών σε περιπτώσεις πρακτικής υπονόμησης της διαιτησίας με την επιλογή διαδικασίας ενώπιον δικαστηρίου. Σε περίπτωση που μια συμφωνία διαιτησίας προσβαλλόταν ενώπιον δικαστηρίου, ένας κακόπιστος διάδικος μπορούσε να υπονομεύσει την προβλεψιμότητα της επίλυσης μέσω παράλληλων καταχρηστικών διαδικασιών προσφυγής στη δικαιοσύνη.

Η Επιτροπή, με αφετηρία το άρθρο 73 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 που προέβλεπε την πιθανή αναθεώρησή του, ξεκίνησε το έτος 2009 την σχετική διαδικασία, η οποία οδήγησε εν τέλει στην κατάργησή του και την αναδιατύπωση με το νέο Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1215/2012. Η Επιτροπή έθεσε ως στόχο της αναθεώρησης την επίτευξη περαιτέρω ανάπτυξης του ευρωπαϊκού χώρου

δικαιοσύνης, μέσω της άρσης των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των δικαστικών αποφάσεων σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Ειδικότερα δε, η αναδιατύπωση αποσκοπεί στη διευκόλυνση της επίλυσης διασυνοριακών διαφορών και της ελεύθερης κυκλοφορίας των αποφάσεων στην ΕΕ, ταυτόχρονα με τη δημιουργία του αναγκαίου νομικού πλαισίου για την ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας⁽²⁾.

2. Υλικό πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού

Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 εφαρμόζεται όπως αναδιατυπώθηκε με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 σε αστικές και εμπορικές διαφορές, με εξαίρεση ποινικά, φορολογικά, διοικητικά και τελωνειακά ζητήματα και γενικότερα θέματα άσκησης δημόσιας εξουσίας. Εν άλλους λόγους, εφαρμόζεται μόνο σε διαφορές ιδιωτικού δικαίου, ενδοσυμβατικές ή εξωσυμβατικές, των οποίων μάλιστα ο χαρακτήρας ως «ιδιωτική διαφορά» πηγάζει από τη φύση τους, και όχι από το επελθόν αποτέλεσμα⁽³⁾. Επίσης, εκτός του πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 έμειναν ορισμένοι τομείς του αστικού δικαίου, όπως η προσωπική κατάσταση και η δικαιοπρακτική ικανότητα των φυσικών προσώπων, οι γαμικές διαφορές και οι διατροφές⁽⁴⁾, τα κληρονομικά ζητήματα (συμπεριλαμβανομένων περιουσιακών δικαιωμάτων προερχόμενων από σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης), οι πτωχεύσεις, η κοινωνική ασφάλιση ως ζήτημα δημοσίου δικαίου, καθώς και η διαιτησία, πλην των περιπτώσεων, στις οποίες είχε προβλεφθεί στη σύμβαση σχετική ρήτρα.

Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 προβλέπει κατά κανόνα ένα κλειστό σύστημα δικαιοδοσίας, το οποίο εκχωρεί δικαιοδοτική αρμοδιότητα μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών για την επίλυση των διασυνοριακών αστικών και εμπορικών διαφορών⁽⁵⁾. Το αρμόδιο δικαστήριο εντός του

"Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001

προβλέπει κατά κανόνα ένα κλειστό σύστημα δικαιοδοσίας, το οποίο εκχωρεί δικαιοδοτική αρμοδιότητα μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών για την επίλυση των διασυνοριακών αστικών και εμπορικών διαφορών"

δικαστικού συστήματος του κράτους-μέλους που έχει δικαιοδοσία σύμφωνα με τον Κανονισμό, ορίζεται στη συνέχεια από τους εσωτερικούς κανόνες πολιτικής δικονομίας του ενδιαφερόμενου κράτους-μέλους. Μόνο οι κανόνες δικαιοδοσίας του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 μπορούν να εφαρμοστούν μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ, ενώ ορισμένοι κανόνες δικαιοδοσίας του εθνικού δικαίου των κρατών-μελών δεν εφαρμόζονται έναντι προσώπων που κατοικούν σε ένα κράτος-μέλος αν και μπορούν να εφαρμοστούν έναντι κατοίκων κρατών εκτός ΕΕ. Εξαιρέση στο ανωτέρω σύστημα αποτελούν ορισμένες διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 που προσδιορίζουν ειδικές δικαιοδοσίες κι επίσης την τοπική αρμοδιότητα (κατά τόπον αρμοδιότητα)⁽⁶⁾.

Με το νέο Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1215/2012, το πεδίο εφαρμογής διευρύνεται περαιτέρω στους τομείς των καταναλωτικών συμβάσεων και των συμβάσεων εργασίας, στις συμφωνίες παρέκτασης και τη διεθνή εκμετοδοτική και συνάφεια, όπως αναλυτικότερα θα αναπτυχθούν κατωτέρω, ενώ αποκλείεται πλέον από το πεδίο εφαρμογής η διεθνής διαιτησία⁽⁷⁾. Ειδικότερα, αναφορικά με τη Διαιτησία αναφέρεται ότι: «ο κανονισμός δεν εφαρμόζεται, και ότι καμιά διάταξή του δεν εμποδίζει τα δικαστήρια κράτους μέλους που εκδικάζουν προσφυγή σε υπόθεση στην οποία οι διάδικοι έχουν συνάψει συμφωνία περί διαιτησίας, είτε να παραπέμπουν τους διαδίκους σε διαιτησία είτε να αναστέλλουν ή να περατώνουν τη διαδικασία, ή να εξετάζουν εάν η συμφωνία διαιτησίας είναι άκυρη, ανενεργός ή ανεφάρμοστη σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο»⁽⁸⁾.

Κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι ο νέος Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 θα ισχύσει επί αγωγών και άλλων εισαγωγικών δικογράφων που κατατίθενται μετά την 10η Ιανουαρίου 2015, και επί των αναγνωρίσεων και εκτελέσεων δικαστικών αποφάσεων που θα εκδοθούν επί αγωγών που ασκήθηκαν ή θα ασκηθούν μετά την προαναφερόμενη ημερομηνία έναρξης

ισχύος του νέου Κανονισμού. Επί δε, των εκκρεμών αγωγών που έχουν ασκηθεί μέχρι την προαναφερόμενη ημερομηνία (10.01.2015) ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 θα εξακολουθεί να ισχύει και να εφαρμόζεται απαρεγκλίτως.

2.1. Βασικός κανόνας δικαιοδοσίας

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 “τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους, ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του Κράτους-μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους”. Ο όρος «κατοικία» προσδιορίζεται σύμφωνα με το εσωτερικό δίκαιο του Κράτους-μέλους όπου βρίσκεται το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της διαφοράς, ενώ για τα νομικά πρόσωπα, η κατοικία τους καθορίζεται από τη χώρα όπου έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική διοίκηση ή τον κύριο τόπο άσκησης της δραστηριότητάς τους⁽⁹⁾. Ο βασικός αυτός κανόνας της «κατοικίας εναγομένου» διατηρείται και στον αναδιατυπωμένο Κανονισμό.

Αν όμως, ο εναγόμενος δεν κατοικεί σε κράτος-μέλος, τότε η δικαιοδοσία των δικαστηρίων κάθε Κράτους-μέλους ρυθμίζεται από το εθνικό δίκαιο, με την επιφύλαξη των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας που προστατεύουν τους καταναλωτές, τους εργαζομένους και τους κανόνες αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας και παρέκτασης⁽¹⁰⁾.

2.2. Συντρέχοντα, αυτοτελή και αποκλειστικά συστήματα δικαιοδοσίας

Εναλλακτικά του γενικού κανόνα δικαιοδοσίας (κατοικία εναγομένου) ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001, σε ορισμένες «ειδικές» περιπτώσεις, παρέχει τη δυνατότητα στον ενάγοντα να επιλέξει αν θα κινήσει τη διαδικασία στα δικαστήρια του κράτους μέλους της κατοικίας του εναγομένου ή σε δικαστήρια άλλου κράτους-μέλους που έχουν ειδική δικαιοδοτική βάση, πρόνοια που παραμένει και

"Με το νέο Κανονισμό το πεδίο εφαρμογής διευρύνεται περαιτέρω στους τομείς των καταναλωτικών συμβάσεων και των συμβάσεων εργασίας, στις συμφωνίες παρέκτασης και τη διεθνή εκμετοδοτική και συνάφεια, όπως αναλυτικότερα θα αναπτυχθούν κατωτέρω, ενώ αποκλείεται πλέον η διεθνής διαιτησία"

στον αναδιατυπωμένο Κανονισμό.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση των ενδοσυμβατικών διαφορών, στις οποίες, συμπληρωματικά του γενικού κανόνα, τη διαφορά μπορεί να επιλύσει και το δικαστήριο του τόπου εκπλήρωσης της σύμβασης, όπως επίσης και η περίπτωση των αδιικοπραξιών, στις οποίες οι διαφορές είναι δυνατόν να επιλύονται ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός (συντρέχουσες αρμοδιότητες)⁽¹¹⁾. Το ΔΕΕ έχει μάλιστα κρίνει, ότι αυτός είναι ο τόπος επέλευσης της ζημίας ή, εναλλακτικά, ο τόπος όπου η ζημιογόνος δράση εκτελέστηκε ή παρήχθη⁽¹²⁾.

Επιπλέον, για την προστασία των αδύναμων διαδίκων και οι δύο Κανονισμοί προβλέπουν ευνοϊκότερους για τα συμφέροντά τους κανόνες δικαιοδοσίας. Προκειμένου λοιπόν, να διασφαλιστεί η προστασία των καταναλωτών και των εργαζομένων, να προστατευθεί η διεθνής δικαιοδοσία των δικαστηρίων των κρατών-μελών στις περιπτώσεις που έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία και, να καταστεί σεβαστή η αυτονομία των διαδίκων, ορισμένοι κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας εφαρμόζονται ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας του εναγομένου (αυτοτελή συστήματα δικαιοδοσίας)⁽¹³⁾. Στις περισσότερες περιπτώσεις το «αδύνατο» μέρος μπορεί να προσφύγει στα δικαστήρια της χώρας κατοικίας του και μπορεί να εναχθεί μόνο εκεί.

Τέλος, και οι δύο Κανονισμοί περιλαμβάνουν περιπτώσεις που εγγυώνται αποκλειστική δικαιοδοσία, όπου υπάρχει ιδιαίτερα στενή σύνδεση της διαφοράς με τα δικαστήρια ενός συγκεκριμένου Κράτους-μέλους ή όπου υπάρχει ανάγκη προς το σκοπό της εξυπηρέτησης της αρχής για την ασφάλεια δικαίου. Αυτές περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, υποθέσεις που έχουν ως αντικείμενο εμπράγματα δικαιώματα σε ακίνητα ή εκμίσθωση ακινήτων ή δίκες που αφορούν την καταχώρηση ή την ισχύ διπλωμάτων

ευρεσιτεχνίας ή άλλων δικαιωμάτων βιομηχανικής ιδιοκτησίας⁽¹⁴⁾. Σε όλες τις περιπτώσεις αυτές, η προσφυγή σε άλλα δικαστήρια κρίνεται απαγορευμένη ακόμη και στην περίπτωση που τα μέρη έχουν συμφωνήσει σε ρήτρα επιλογής αρμόδιου δικαστηρίου (παρένταση), με την οποία αποκλείουν την αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία (αποκλειστικά συστήματα δικαιοδοσίας)⁽¹⁵⁾.

2.3. Διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής αναφορικά με τις καταναλωτικές συμβάσεις και τις συμβάσεις εργασίας

Ειδικά, στην περίπτωση του καταναλωτή, ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 διευρύνει το πεδίο εφαρμογής σε σχέση με τον προηγούμενο Κανονισμό. Μέχρι πρότινος, ο καταναλωτής δικαιούτο να ενάγει τον εκ της καταναλωτικής σύμβασης αντισυμβαλλόμενο του στο δικαστήριο της δικής του κατοικίας (καταναλωτή), μόνο εφόσον ο δεύτερος ήταν εγκατεστημένος εντός της ΕΕ⁽¹⁶⁾, ενώ πλέον ο καταναλωτής μπορεί να ενάγει τον αντισυμβαλλόμενο του στο δικαστήριο της κατοικίας του (forum actoris) ανεξάρτητα από το γεγονός της εγκατάστασης ή μη, του αντισυμβαλλομένου εντός της ΕΕ⁽¹⁷⁾.

Παρόμοια πρόνοια λαμβάνεται και για τον εργαζόμενο. Ενώ με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001 ο εργαζόμενος μπορούσε να ασκήσει την κατά του εργοδότη του αγωγή ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου όπου αυτός συνήθως εκτελεί την εργασία του, με την προϋπόθεση ότι ο εργοδότης ήταν εγκατεστημένος εντός της ΕΕ⁽¹⁸⁾, πλέον ο εργαζόμενος ενάγει τον εργοδότη του στα δικαστήρια του τόπου όπου συνήθως παρέχει την εργασία του⁽¹⁹⁾, ανεξαρτήτως του εάν ο εργοδότης κατοικοεδρεύει εντός ή εκτός της ΕΕ⁽²⁰⁾. Δεν προβλέφθηκε ωστόσο αντίστοιχη διάταξη υπέρ του ασφαλιζόμενου με το νέο Κανονισμό.

"πλέον ο καταναλωτής μπορεί να ενάγει τον αντισυμβαλλόμενο του στο δικαστήριο της κατοικίας του (forum actoris) ανεξάρτητα από το γεγονός της εγκατάστασης ή μη, του αντισυμβαλλομένου εντός της ΕΕ"

2.4. Παρέκταση

Ένας από τις σημαντικότερους και πιο συχνά χρησιμοποιούμενους κανόνες που επιτρέπεται γενικά από τον Κανονισμό είναι η παρέκταση της διεθνούς δικαιοδοσίας⁽²¹⁾ ή αλλιώς επιλογή του δικαστηρίου, και αναφέρεται στην κατάσταση κατά την οποία τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν συμφωνήσει να υποβάλλουν μία διαφορά που προκύπτει από τη σύμβαση ενώπιον συγκεκριμένου δικαστηρίου. Η χρήση της ρήτρας δικαιοδοσίας δεν περιορίζεται στην επιλογή δικαστηρίου μόνο σε περιπτώσεις διαφορών εκ συμβάσεως, αλλά είναι δυνατή η σύναψή της και μετά την προκύπτουσα διαφορά, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις των αδικοπραξιών.

Ωστόσο, η συμφωνία παρέκτασης δεν είναι πάντοτε επιτρεπτή, αφού υπάρχουν περιορισμοί υπέρ των αδύνατων μερών (ασθενέστεροι) στις υποθέσεις που αφορούν την ασφάλιση, τους καταναλωτές και τους εργαζομένους. Πρέπει να σημειωθεί ότι η παρέκταση δεν μπορεί να υπερισχύει των λόγων αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας.

Σύμφωνα με Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001, εάν ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη έχει την κατοικία του εντός της ΕΕ και, τα δύο μέρη συμφωνήσουν στην επιλογή ενός δικαστηρίου εντός της ΕΕ, τότε αυτό αποκτά διεθνή δικαιοδοσία και σε περίπτωση μη άλλης συμφωνίας, η δικαιοδοσία αυτή είναι αποκλειστική. Η διατύπωση όμως της σχετικής διάταξης⁽²²⁾ έδινε προτεραιότητα στο δικαστήριο που επιλαμβάνονταν της διαφοράς πρώτο, ώστε να αποφανθεί αν έχει ή όχι δικαιοδοσία, ακόμη κι αν δεν ήταν το επιλεγθέν -ακόμη δε και στην περίπτωση που η συμφωνία εκχωρούσε αποκλειστική δικαιοδοσία.

Ειδικότερα, ο προηγούμενος Κανονισμός προέβλεπε ότι μία έγκυρη ρήτρα δικαιοδοσίας ήταν υποχρεωτική για τα δικαστήρια της ΕΕ εφόσον συνέτρεχαν, σωρευτικά, δύο προϋποθέσεις: α) η ρήτρα θα έπρεπε να καθιστά αρμόδιο ένα δικαστήριο μόνο εντός

της ΕΕ, και β) τουλάχιστον ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη να «κατοικεί» εντός της ΕΕ⁽²³⁾. Με την αναδιατύπωση του Κανονισμού αυτή η διάταξη αλλάζει, ώστε μια συμφωνία παρέκτασης να υπερισχύει ανεξάρτητα από την κατοικία των μερών⁽²⁴⁾.

Στο νέο Κανονισμό προστέθηκαν επίσης διατάξεις ώστε η ουσιαστική εγκυρότητα της ρήτρας δικαιοδοσίας να κρίνεται βάσει του δικαίου του Κράτους-μέλους του οποίου τα δικαστήρια έχουν επιλεγεί, ώστε αυτή να αντιμετωπίζεται ως ανεξάρτητη συμφωνία από τους άλλους όρους της σύμβασης, και η ισχύς της να μην μπορεί να αμφισβητηθεί σε περίπτωση που η κύρια σύμβαση ήθελε κριθεί άκυρη.

Η αναδιατύπωση του Κανονισμού περιέχει άλλη μια σημαντική αλλαγή σχετική με την παρέκταση: πλέον το επιληφθέν δικαστήριο στην περίπτωση κατά την οποία αυτό είναι άλλο από το δικαστήριο που τα μέρη επέλεξαν να επιληφθεί της διαφοράς, αναστέλλει την εκδίκαση της υπόθεσης μέχρι το επιλεγέν δικαστήριο, ανεξαρτήτως του χρόνου που επιλαμβάνεται της διαφοράς, διαπιστώσει αν έχει δικαιοδοσία⁽²⁵⁾. Μόλις το επιλεγθέν δικαστήριο διαπιστώσει ότι έχει δικαιοδοσία, οποιοδήποτε άλλο δικαστήριο πρέπει να κηρύξει εαυτόν αναρμόδιο⁽²⁶⁾.

Επιπλέον, ο παλιός Κανονισμός όριζε ότι σε περίπτωση εμφάνισης του εναγομένου σε οποιοδήποτε δικαστήριο της ΕΕ, ενώπιον του οποίου έχει ασκηθεί προηγουμένως αγωγή, χωρίς αυτός να αμφισβητήσει την αρμοδιότητά του, το δικαστήριο αυτό αποκτά διεθνή δικαιοδοσία, με μόνη εξαίρεση τα συστήματα αποκλειστικής δικαιοδοσίας⁽²⁷⁾. Πρακτικά, με την εν λόγω ρύθμιση ο εναγόμενος αναγκάζονταν να βεβαιώνεται για τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου πριν παραστεί σε αυτό, αφού με την αποδοχή της από εκείνον, αυτή δεν μπορούσε να ανακληθεί και η δικαιοδοσία του δικαστηρίου καθιερωνόταν οριστικά. Ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 προσθέτει μια σημαντική

"η εγκυρότητα της ρήτρας δικαιοδοσίας κρίνεται βάσει του δικαίου του Κράτους-μέλους του οποίου τα δικαστήρια έχουν επιλεγεί, ώστε αυτή να αντιμετωπίζεται ως ανεξάρτητη συμφωνία από τους άλλους όρους της σύμβασης, και η ισχύς της να μην μπορεί να αμφισβητηθεί σε περίπτωση που η κύρια σύμβαση ήθελε κριθεί άκυρη."

διασφάλιση σε σχέση με τον κανόνα αυτόν για την προστασία των «ασθενέστερων». Ειδικότερα, στις συμβάσεις ασφάλισης, εργασίας και καταναλωτών, το επιληφθέν δικαστήριο υποχρεούται να ενημερώσει τον εναγόμενο για το δικαίωμά του να προβάλει ένσταση κατά της δικαιοδοσίας και των συνεπειών της παράστασης ή μη αυτού, χωρίς να συνιστά απλώς αυτή (παράσταση) και αποδοχή της δικαιοδοτικής αρμοδιότητας του δικαστηρίου⁽²⁸⁾.

2.5. Εικρεμοδικία και συνάφεια με διαδικασία που εικρεμεί σε τρίτο κράτος, μη μέλος

Στα πλαίσια της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς είναι αρκετά σύνηθες σε μία αστική διαφορά να διαπιστώνεται δικαιοδοσία σε περισσότερα του ενός δικαστήρια της ΕΕ. Για το σκοπό αυτό, ο κανόνας της εικρεμοδικίας (*lisalibipendes*)⁽²⁹⁾ εμποδίζει την ταυτόχρονη εκδίκαση της ίδιας υπόθεσης, (με ταυτότητα αντικείμενου διαφοράς, αιτίας, διαδίκων κ.ο.κ.) μεταξύ δικαστηρίων της ΕΕ, προκειμένου να αποφεύγεται η διακινδύνευση έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων. Σύμφωνα με τον Κανονισμό, το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο οφείλει να διαπιστώσει αν τυγχάνει αρμόδιο και μέχρι τότε όλα τα υπόλοιπα εμπλεκόμενα δικαστήρια υποχρεούνται να αναστέλλουν αυτεπαγγέλτως τη διαδικασία. Στην περίπτωση δε που το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο διαπιστώσει τη διεθνή δικαιοδοσία του, τα υπόλοιπα υποχωρούν υπέρ του πρώτου επιλαμβάνοντος και, πλέον, αρμοδίου δικαστηρίου.

Σύμφωνα με την αναδιατύπωση του Κανονισμού, φαίνεται να προωθείται μια πιο στενή και αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων δικαστηρίων, δίνοντας την ευχέρεια άμεσης και ταχείας ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ αυτών, σε θέματα που σχετίζονται με τις ημερομηνίες κατά τις οποίες ένα δικαστήριο επιλαμβάνεται μιας διαφοράς και την πιθανή αποκλειστική δικαιοδοσία

κάποιου εξ αυτών, που συνεπάγεται την άμεση κήρυξη των υπολοίπων ως αναρμόδια.

Επιπλέον, ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 επεκτείνει του κανόνες εικρεμοδικίας και συνάφειας⁽³⁰⁾ σε δικαστήρια εκτός ΕΕ, επιχειρώντας να απλοποιήσει την συνεργασία μεταξύ ενωσιακών δικαστηρίων και δικαστηρίων τρίτων κρατών. Σύμφωνα με τις νεοεισαχθείσες διατάξεις: α) το ευρωπαϊκό δικαστήριο που επιλαμβάνεται δεύτερο σε σχέση με εκείνο τρίτης χώρας, δεν υποχρεούται να αναστείλει τη διαδικασία, όπως θα συνέβαινε στην περίπτωση εικρεμοδικίας μεταξύ δικαστηρίων της ΕΕ, αλλά έχει την διακριτική ευχέρεια να πράξει τούτο, υπό συγκεκριμένες ρητές προϋποθέσεις⁽³¹⁾, β) δεν παρέχεται η δυνατότητα λήψης υπόψη της εικρεμοδικίας σε τρίτο κράτος όταν η δικαιοδοσία του δικαστηρίου κρατους-μέλους της ΕΕ βασίζεται στις ειδικές δωσιδικίες των «ασθενέστερων» (υποθέσεις ασφαλίσεων, καταναλωτών κι εργαζομένων) ή στις αποκλειστικές δικαιοδοσίες και τις δικαιοδοσίες παρέντασης, γ) το δεύτερο επιλαμβάνον δικαστήριο υποχρεούται να αξιολογήσει αν η απόφαση του τρίτου κράτους θα είναι επιδεικτική αναγνώρισης και εκτέλεσης στο αυτό κράτος-μέλος και να αποδεχθεί ότι η αναστολή εργασίας του έναντι του δικαστηρίου του τρίτου κράτους θεωρείται επιβεβλημένη για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, δ) τα κριτήρια αποδοχής ή μη της εικρεμοδικίας αναφέρονται ρητά, περιορίζοντας την κρίση του δικαστηρίου, γεγονός που διαφοροποιεί την εν λόγω πρακτική από την αρχή του *forum (non) conveniens*, σύμφωνα με την οποία το δικαστήριο διέθετε διακριτική ευχέρεια -και όχι υποχρέωση- ως προς την άσκηση της δικαιοδοσίας του ή την παραπομπή της διαφοράς σε, κατά την κρίση του, καταλληλότερο δικαιοδοτικό όργανο, ε) η αναστολή της διαδικασίας από το ενωσιακό δικαστήριο δεν είναι οριστική και δύναται να αρθεί σε περίπτωση διακοπής της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου του τρίτου κράτους

"το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο οφείλει να διαπιστώσει αν τυγχάνει αρμόδιο και μέχρι τότε όλα τα υπόλοιπα εμπλεκόμενα δικαστήρια υποχρεούνται να αναστέλλουν αυτεπαγγέλτως τη διαδικασία"

σε περίπτωση που κριθεί ότι η, σε εκείνο το δικαστήριο, διαδικασία είναι απίθανο να ολοκληρωθεί σε εύλογο χρόνο, ή διαπιστωθεί ότι αυτή επιβάλλεται για λόγους ορθής απονομής της δικαιοσύνης, στ) το ενωσιακό δικαστήριο θα πρέπει να εκδώσει σχετική διαπιστωτική της περατώσεως της αλλοδαπής διαδικασίας απόφασης, προκειμένου να δημιουργηθεί το κατάλληλο υπόβαθρο για την αναγνώριση και εκτέλεσης αυτής στο κράτος-μέλος και, τέλος ζ) το δικαστήριο του κράτους-μέλους οφείλει να λαμβάνει υπόψη του τις διατάξεις του Κανονισμού περί εκκρεμοδικίας μόνο κατόπιν σχετικής αίτησης του διαδίκου ή και αυτεπαγγέλτως στην περίπτωση που αυτό προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο.

3. Κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας

Ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 περιέχει νέες αλλά και αναθεωρημένες διατάξεις διεθνούς δικαιοδοσίας: εισάγει νέα διεθνή δικαιοδοσία για διαφορές σχετικές με την απόδοση πολιτιστικών αγαθών, ενισχύει τη δυνατότητα εναγωγής των εργοδοτών επί συμβάσεων εργασίας που παρέχεται σε περισσότερα κράτη-μέλη, μέσω κοινής εναγωγής δύο ή περισσότερων και, ενδυναμώνει την ήδη προβλεπόμενη παρέκταση, αλλά και την προστασία των «αδυνάτων» (ασφαλιζόμενος, καταναλωτής, εργαζόμενος) σε περίπτωση εκούσιας παραστάσεώς τους⁽³²⁾.

Ειδικότερα, η πρόνοια για την απόδοση πολιτιστικών αγαθών που προστέθηκε στον Κανονισμό αποτελεί τη μόνη παντελώς νέα δικαιοδοσία που προβλέφθηκε σε αυτόν, προστατεύει όμως μόνο το δικαίωμα της κυριότητας. Σύμφωνα με τη σχετική διάταξη, ο κύριος πολιτιστικών αγαθών μπορεί να αξιώσει αστικώς την ανάκτηση κι επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους-μέλους ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου όπου ευρίσκονται αυτά κατά το χρόνο άσκησης της προσφυγής⁽³³⁾.

Αλλαγή προβλέπεται επίσης από το νέο

Κανονισμό και στο ζήτημα της παθητικής ομοδικίας επί εργατικών διαφορών. Πλέον, η κοινή εναγωγή δύο ή περισσότερων εργοδοτών επιτρέπεται από τον αναδιατυπωμένο Κανονισμό, με τις ευεργετικές διατάξεις περί «ασθενέστερων»⁽³⁴⁾, ενώ μέχρι πρότινος ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 δεν προέβλεπε τη σχετική διάταξη περί παθητικής ομοδικίας στις εργατικές διαφορές⁽³⁵⁾.

Ωστόσο, μερικές από τις σημαντικότερες συνεισφορές του νέου Κανονισμού αποτελούν οι επιχειρούμενες αλλαγές σχετικά με τις διατάξεις παρέκτασης σε επίπεδο διεθνούς δικαιοδοσίας, σύμφωνα με τις οποίες: α) η εγκυρότητα της ρήτηρας δικαιοδοσίας τεκμαίρεται, εκτός από τις περιπτώσεις που αυτή κριθεί άκυρη κατ' ουσίαν από το δίκαιο του οικείου κράτους-μέλους, κατά τη *lex fori*⁽³⁶⁾ -σε αντίθεση με την προηγούμενη ρύθμιση, η παράλειψη της οποίας είχε οδηγήσει ερμηνευτικά στην άποψη ότι τα σχετικά θέματα κρίνονταν κατά τη *lex causae*⁽³⁷⁾ - β) οι κανόνες σύγκρουσης δικαίων του συγκεκριμένου κράτους-μέλους λαμβάνονται επίσης υπόψη κατά την εξέταση των εν λόγω ζητημάτων, γ) εφαρμόζεται η θεωρία της αναπαραπομπής (*renvoi*)⁽³⁸⁾, αποτέλεσμα της οποίας μπορεί να είναι και πάλι η εφαρμογή *lex causae*, ως δικαιότερη λύση⁽³⁹⁾, αφού η θεωρία αυτή εφαρμόζεται στο δίκαιο του οικείου κράτους-μέλους, δ) ενώ όλα τα παραπάνω αφορούν στο ουσιαστικό κύρος της παρέκτασης, το τυπικό της κύρος ρυθμίζεται απολύτως από το νέο Κανονισμό, και ε) η ρήτρα παρέκτασης αποτελεί αυτοτελή συμφωνία, μη δυναμένη να θεωρεί ως άκυρη για μόνο το λόγο ακυρότητας της κύριας σύμβασης.

4. Αναγνώριση & εκτέλεση εντός του πλαισίου της ελεύθερης κυκλοφορίας των αποφάσεων

Είναι γεγονός ότι ο αρχικός Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 επέφερε σημαντικές αλλαγές στη διαδικασία αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων δικαστηρίων της ΕΕ (κράτος

"Ο κύριος πολιτιστικών αγαθών μπορεί να αξιώσει αστικώς την ανάκτηση κι επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που έχουν παράνομα απομακρυνθεί από το έδαφος κράτους-μέλους ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου όπου ευρίσκονται"

προέλευσης)⁽⁴⁰⁾ σε άλλα κράτη-μέλη (κράτος αναγνώρισης ή εκτέλεσης)⁽⁴¹⁾ και εισήγαγε μια σαφή διαδικασία κήρυξης εκτελεστότητας (exequatur). Με το νέο Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 η διαδικασία κήρυξης εκτελεστότητας καταργείται εντελώς, γεγονός που αποτελεί ίσως την πιο ρηξικέλευθη αλλαγή στην οποία προχώρησε η Επιτροπή. Πλέον, δεν καθίσταται απαραίτητη η κήρυξη εκτελεστότητας, αλλά είναι δυνατή η απευθείας αίτηση εκτελέσεως της απόφασης από τον δικαιούχο διάδικο⁽⁴²⁾.

Ειδικότερα, μια απόφαση δικαστηρίου της ΕΕ αναγνωρίζεται αυτοδικαίως στα υπόλοιπα κράτη-μέλη χωρίς περαιτέρω γραφειοκρατικές, δικαστικές διαδικασίες, που εν τέλει δυσχεραίνουν και παρακινούν την ελεύθερη κυκλοφορία, με εξαίρεση ελάχιστες περιπτώσεις⁽⁴³⁾. Με την αναδιατύπωση του Κανονισμού, η αυτοδίκαιη λειτουργία που ίσχυε για την αναγνώριση των αποφάσεων επεκτείνεται και στην εκτέλεση⁽⁴⁴⁾. Πλέον, ο δικαιούχος μιας απόφασης μπορεί να την εκτελέσει σε κράτος-μέλος, άλλο από αυτό που την εξέδωσε⁽⁴⁵⁾, μόνο με την υποβολή ορισμένων διαπιστωτικών-εξουσιοδοτικών εγγράφων⁽⁴⁶⁾. Εν άλλους λόγους, μία «αλλοδαπή»⁽⁴⁷⁾ απόφαση εκτελείται ακριβώς όπως μία ημεδαπή⁽⁴⁸⁾ και χωρίς κάποιον περαιτέρω περιορισμό⁽⁴⁹⁾, χωρίς επίσης να απαιτείται ο καθ' ού να έχει κατοικία στην ΕΕ⁽⁵⁰⁾.

Ωστόσο, κρίθηκε σκόπιμο να μνημονευτεί ρητά στον Κανονισμό ότι σε περίπτωση που η απόφαση αναφέρεται σε μέτρα που δεν προβλέπονται από το δίκαιο του κράτους-μέλους αναγνώρισης ή εκτέλεσης, τότε τα μέτρα αυτά οφείλουν να προσαρμόζονται κατά το δυνατόν στα αντίστοιχα του εθνικού δικαίου του κράτους αυτού⁽⁵¹⁾, ώστε να επιφέρουν ισοδύναμα αποτελέσματα. Τέλος, αφού ο Κανονισμός ρύθμισε τα ζητήματα της αυτοδίκαιης εκτέλεσης, δεν θα μπορούσε να αποφύγει τις σχετικές διατάξεις περί ασφαλιστικών μέτρων, τα οποία λαμβάνονται

σύμφωνα με το δίκαιο του κράτους-μέλους εκτέλεσης⁽⁵²⁾.

Με μια διευρυμένη εννοιολογική προσέγγιση των ασφαλιστικών μέτρων, ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 εντάσσει στα πλαίσια εφαρμογής του και την συντηρητική απόδειξη -εξαιρέσει μαρτύρων-, κι επιπλέον καθιερώνει νομοθετικά την, μέχρι πρότινος, νομολογιακή διάκριση των αποφάσεων μεταξύ εκείνων που εκδίδονται από το αρμόδιο για την κύρια διαφορά δικαστήριο, και εκείνων που εκδίδονται από διαφορετικό δικαστήριο εκείνου που είναι αρμόδιο για την κύρια διαφορά⁽⁵³⁾.

Ωστόσο, παρά τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω, η αναγνώριση μιας απόφασης είναι δυνατόν να απορριφθεί κατόπιν αιτήσεως (άρνηση αναγνώρισης) κάθε ενδιαφερομένου στις περιπτώσεις που: α) αυτή αντίκειται προδήλως στη δημόσια τάξη του κράτους-μέλους αναγνώρισης ή εκτέλεσης, β) αναφορικά με την εκκρεμοδικία, αποδειχθεί ότι η έλλειψη ή η μη έγκυρη επίδοση του εισαγωγικού δικογράφου στον αντίδικο αποτελεί την αιτία αυτής, ή γ) η απόφαση αντιβαίνει στους κανόνες αποκλειστικής δικαιοδοσίας ή τους ειδικούς κανόνες προστασίας των «ασθενέστερων» (ασφαλιζόμενος, εργαζόμενος, καταναλωτής)⁽⁵⁴⁾. Σε αντίθετη περίπτωση το δικαστήριο του κράτους αναγνώρισης ή εκτέλεσης⁽⁵⁵⁾ δεν μπορεί να ερευνήσει τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου προέλευσης, όπως επίσης απαγορεύεται σε αυτό να ερευνήσει την ουσία της υπόθεσης⁽⁵⁶⁾.

Περαιτέρω, από το συνδυασμό διατάξεων του Κανονισμού προκύπτει ότι σε περίπτωση που κάποιος διάδικος αντιτάσσεται στην εκτέλεση απόφασης (άρνηση εκτέλεσης) που εκδόθηκε σε άλλο κράτος-μέλος μπορεί να επικαλεστεί, εκτός από τους λόγους άρνησης που αναφέρονται ρητά σε αυτόν και είναι οι ίδιοι με τους λόγους άρνησης της αναγνώρισης, και λόγους που προβλέπονται στην εθνική νομοθεσία⁽⁵⁷⁾. Όμως, η αίτηση άρνησης εκτελέσεως δεν επιφέρει αυτοδικαίως αναστολή

"Ο δικαιούχος μιας απόφασης μπορεί να την εκτελέσει σε κράτος-μέλος, άλλο από αυτό που την εξέδωσε, μόνο με την υποβολή ορισμένων διαπιστωτικών-εξουσιοδοτικών εγγράφων"

εκτελέσεως, αλλά είναι στη διακριτική ευχέρεια του αρμοδίου δικαστηρίου να την αναστείλει ή να την εξαρτήσει από εγγυοδοσία⁽⁵⁸⁾, εκτός αν η αναστολή έχει ήδη επέλθει στο κράτος προέλευσης.

Συμπερασματικά, με τις αλλαγές που επήλθαν στο σύστημα αναγνώρισης κι εκτέλεσης: α) περιορίζεται η εξουσία του δικαστηρίου του κράτους εκτέλεσης να αρνείται την αναγνώριση και εκτέλεση απόφασης, β) καταργείται η διαδικασία κήρυξης εκτελεστότητας και εισάγεται νέα διαδικασία αυτόματης εκτέλεσης, γ) παρέχεται η δυνατότητα στον εναγόμενο να αποτρέψει την εκτέλεση απόφασης εναντίον του, αμφισβητώντας την απόφαση στο κράτος προελεύσεως μόνο για λόγους ενημέρωσής του περί της διαδικασίας, και τέλος, δ) προβλέπεται η δυνατότητα στον εναγόμενο να προβάλει στο κράτος εκτελέσεως ισχυρισμούς σχετιζόμενους με διαδικαστικά ελαττώματα στο κράτος προελεύσεως, τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα να του αποστερηθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

Ανακεφαλαίωση, συμπεράσματα και προοπτικές

Η αναδιατύπωση του Κανονισμού 44/2001 (ΕΚ) αριθ. 44/2001 δια του Κανονισμού 1215/2012 συνεπάγεται σημαντικές αλλαγές στο ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο και αποτελεί θεμέλιο της διευρυμένης δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις της ΕΕ. Με την κατάργηση της κήρυξης εκτελεστότητας των κοινοτικών αποφάσεων, που ισχύει κατ' αρχήν και για τα δημόσια έγγραφα και τον δικαστικό συμβιβασμό, επιδιώκεται η ανεμπόδιστη ελευθερία στην κυκλοφορία των αποφάσεων⁽⁵⁹⁾, με την οποία οι πολίτες της ΕΕ και οι επιχειρήσεις, απαλλάσσονται από πρόσθετες δαπάνες και καθυστερήσεις, χωρίς ταυτόχρονα να περιορίζεται η άμυνα του καθ' ού, ο οποίος με τις διατάξεις άρνησης αναγνώρισης και εκτέλεσης εξακολουθεί να τυγχάνει προστασίας.

Ο νέος Κανονισμός, με την επέκταση της διεθνούς δικαιοδοσίας και επί διαδίκων, που

έχουν την κατοικία τους εκτός της ΕΕ, όπως στην περίπτωση αγωγής εργαζομένου κατά του εργοδότη που κατοικεί σε τρίτο κράτος, αλλά και την απεξάρτηση του τόπου κατοικίας ενός εκ των συμβαλλομένων ως προϋπόθεση για τις ρήτρες παρέντασης, στοχεύει στη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη και την ισότητα των διαδικιών στα πλαίσια διεξαγωγής δικαίων δικών. Εξάλλου, με τις αναθεωρημένες διατάξεις περί παρέντασης και την διαπίστωση διεθνούς δικαιοδοσίας από το επιλεχθέν δικαστήριο, που αναγκάζει τα υπόλοιπα εμπλεκόμενα δικαστήρια να κηρύξουν εαυτών αναρμόδιο, αντιμετωπίζονται φαινόμενα κακόπιστης συμπεριφοράς των διαδίκων που κατά το παρελθόν στόχευαν στην καθυστέρηση απονομής της δικαιοσύνης (torpedo actions)⁽⁶⁰⁾.

Ο Κανονισμός (ΕΕ) 1215/2012 δεν εισάγει επαναστατικές αλλαγές, προσπαθεί όμως να προωθήσει περαιτέρω τον ενιαίο ευρωπαϊκό δικαϊκό χώρο στις αστικές διαφορές χωρίς να θίξει τις επιτυχημένες προβλέψεις του προκατόχου του, γεγονός που δικαιολογεί τη μη υιοθέτηση αρκετών προτάσεων που εισηγήθηκε η Επιτροπή⁽⁶¹⁾. Εκτός όμως από τη θεωρητική προσέγγιση, είναι σαφές ότι αναμένεται να εξαχθούν ορισμένα πρακτικά συμπεράσματα για την επιτυχία της αναδιατύπωσης και την πληρότητά της, μέσα από τη νομολογία. Είναι γεγονός ότι ο νέος Κανονισμός αφήνει περιθώρια ερμηνειών, ειδικά σε ό,τι αφορά τις αξιολογικές κρίσεις των δικαστηρίων επί επιδεκτικότητας αναγνώρισης κι εκτέλεσης των αποφάσεων, λεπτά νομικά θέματα επί της τυχόν παραβίασης της δημόσιας τάξης του κράτους εκτέλεσης, το επιβεβλημένο της αναστολής εκτελέσεως προς το σκοπό της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και άλλα παρόμοια ζητήματα που, από τη φύση τους, είναι γενικά και αφηρημένα. Προς το σκοπό αυτό, ήδη ο νέος Κανονισμός προβλέπει περαιτέρω δυνατότητες τροποποιήσεων αυτού και επέκταση των κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας σε εναγόμενους εκτός της ΕΕ,

"περιορίζεται η εξουσία του δικαστηρίου του κράτους εκτέλεσης να αρνείται την αναγνώριση και εκτέλεση απόφασης"

λαμβάνοντας υπόψη τις κάθε φορά τρέχουσες διεθνείς εξελίξεις⁽⁶²⁾. Η αναδιατύπωση του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 επιβεβαιώνει την επιχειρηματολογία στη βάση της οποίας η νομική επιστήμη είναι «ζωντανή», ακολουθεί τις εξελίξεις, τις διαμορφώνει αλλά και προσαρμόζεται σε αυτές...

· · · · ·

Σημειώσεις

1. Ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001 εφαρμόζοταν και πριν την αναδιατύπωσή του στις καταναλωτικές/εργασιακές συμβάσεις, πλέον όμως παρέχονται επιπλέον ευεργετικές δυνατότητες για τα εν λόγω είδη «αδυνάτων/ασθενέστερων», όπως αναλυτικά περιγράφονται στην παρούσα μελέτη.
2. Πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αναδιατύπωση του κανονισμού ΕΚ 44/2001 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις COM(2010) 748 τελικό Βρυξέλλες, 14.12.2010
3. Για παράδειγμα η παραβίαση πνευματικής ιδιοκτησίας που οδηγεί σε πρόστιμο ποινικού χαρακτήρα προς τα δημόσια ταμεία είναι αστική πράξη κατά την αυτόνομη ερμηνεία του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου στη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ).
4. Ειδικά οι υποχρεώσεις διατροφής καλύπτονται από ξεχωριστό Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 4/2009 του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2008 [βλ. επίσης Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 650/2012 (θέση σε ισχύ από Αύγουστο 2015)]
5. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις. Ένας οδηγός των ασκούντων νομικά επαγγέλματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Δικαιοσύνη, Ευρωπαϊκή Ένωση, 2014, σελ. 13
6. Βλ. άρθρο 5 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001, και άρθρο 7 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 για συμβατικές διαφορές (τόπος εκπλήρωσης της σύμβασης), πώληση εμπορευμάτων (τόπος παράδοσης εμπορευμάτων/κύριος τόπος εκπλήρωσης της παροχής/επιλογή ενάγοντος), παροχή υπηρεσιών (τόπος εκπλήρωσης κύριας παροχής/κατοικία παρόχου/εναλλακτικοί τόποι παροχής), αδικοπραξίες (τόπος ζημιολόγου γεγονότος και επέλευσης άμεσης ζημίας), υποκατάστημα.
7. IMPACT OF THE ENTRY IN FORCE OF REGULATION (EU) 1215/2012 (BRUSSELS I BIS) <http://www.ehp.lu>
8. Διευκρινίζεται επίσης, ότι: «μια απόφαση που εκδόθηκε από δικαστήριο κράτους-μέλους σχετικά με το εάν μια συμφωνία διαιτησίας είναι άκυρη, ανυπόστατη ή ανεφάρμοστη, δεν υπόκειται στους κανόνες αναγνώρισης και εκτέλεσης που καθορίζονται στον κανονισμό, ανεξαρτήτως του εάν το δικαστήριο έκρινε το ζήτημα ως κύριο ή παρεμπύπτον». (Βλ. Σκέψη 12, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012)
9. Άρθρο 60 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001
10. Άρθρα 16, 19 και 20, 22-24 Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001
11. Άρθρο 7 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
12. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις, ο.π., σελ. 14
13. Προοίμιο Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012, 14(2)
14. Άρθρο 24 Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
15. Άρθρο 25 Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
16. Άρθρα 15 παρ. 2 και 16 παρ. 1 Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001
17. Άρθρο 18 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
18. Άρθρα 18 παρ. 2 και 19 παρ. 2 Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001
19. Walter Häberling / Heike Schulz, Key changes of the revised Brussels I Regulation, May 2013, <http://www.mll-legal.com/news-events/>
20. Άρθρο 21 παρ. 2 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
21. Άρθρο 25 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
22. Άρθρο 23 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001
23. Άρθρο 23 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001
24. Άρθρο 25 παρ. 1 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
25. Sarah Garvey, Reform of the Brussels Regulation: are we nearly there yet?, 26.04.2013, <http://www.allenoverly.com/publications/>
26. Άρθρο 31 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
27. Άρθρο 24 Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 44/2001
28. Άρθρο 26 παρ. 1 και 2 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
29. Άρθρο 33 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
30. Άρθρο 34 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012
31. Pietro Franzina, The Recast of the Brussels I Regulation: Old and New Features of the European Regime on Jurisdiction and the Recognition of Judgments, June 27.06.2013,

<https://lettersblogatory.com/2013/06/27/>

32. Με την προσθήκη της παρ. 2 στο άρθρο 26 του αναδιατυπωμένου Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012 [πρώην άρθρο 24 Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001] το δικάζον δικαστήριο οφείλει να εξασφαλίσει ότι ο εναγόμενος-αδύνατος/ασθενέστερος ενημερώθηκε σχετικά με το δικαίωμά του να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου, χωρίς να υποδηλώνει μόνη η παράστασή του και αποδοχή της δικαιοδοσίας.

33. Άρθρο 7 παρ. 4 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

34. Βλ. άρθρο 6 σημείο 1 και άρθρο 18 παρ. 1 Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 44/2001 και, άρθρο 8 σημείο 1 και άρθρο 20 παρ. 1, Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1215/2012. Ειδικότερα, με το άρθρο 20 παρ. 1 του αναδιατυπωμένου Κανονισμού προσετέθη η επιφύλαξη υπέρ του άρθρου 8 σημείο 1.

35. Κουτσοφιδός Αντ., Οι κυριότερες αλλαγές τις οποίες επιφέρει ο νέος Κανονισμός 1215/2012 στις διατάξεις για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, Ομιλία στον Δικηγορικό Σύλλογο Πειραιώς, 16.10.2014, σελ. 11

36. Δίκαιο του κράτους του δικαστηρίου που επιλαμβάνεται της διαφοράς.

37. Lex causae: Το δίκαιο που διέπει την ουσία της διαφοράς (εφαρμοστέο) και όχι δικονομικά ζητήματα. Στον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 44/2001, δεν περιεχόταν σχετική ρύθμιση, όμως, κατά την επικρατέστερη άποψη στη θεωρία και τη νομολογία, τα σχετικά ζητήματα κρίνονται κατά την lex causae (βλ. Κουτσοφιδό Αντ., ο.π.)

38. «Το renvoi αναφέρεται στην κατάσταση στην οποία κατά την εφαρμογή του εφαρμοστέου δικαίου που προηγουμένως προκύπτει κατ' εφαρμογή των εθνικών κανόνων σύγκρουσης νόμων, το δικαστήριο εφαρμόζει όχι μόνο το ουσιαστικό μέρος του εφαρμοστέου δικαίου αλλά πρώτα τους κανόνες ΙΔΔ αυτού (συγκεκριμένα του κανόνες σύγκρουσης νόμων), οι οποίοι είναι δυνατόν να υποδείξουν ως εφαρμοστέο το δίκαιο του εν λόγω δικαστηρίου ή το δίκαιο κάποιας άλλης χώρας. Το renvoi μπορεί να διασφαλίσει την ομοιογένεια των δικαστικών αποφάσεων εξυπηρετώντας έτσι τον σκοπό του ΙΔΔ, όταν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις όπου το δίκαιο το οποίο προκύπτει κατ' αρχήν ως εφαρμοστέο κατ' εφαρμογή των κανόνων σύγκρουσης νόμων του δικάζοντος δικαστηρίου, δεν υιοθετεί την αρχή του renvoi.» (βλ. Μάρκου Χρ., Εγχειρίδιο Διαλέξεων και Παραδόσεων Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Φεβρουάριος 2014)

39. Κουτσοφιδός Αντ., ο.π.

40. Άρθρο 2 περ. δ', Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

41. Άρθρο 2 περ. ε', Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

42. Η κατάργηση του exequatur δεν αποτελεί ωστόσο την πρώτη προσπάθεια της Επιτροπής, αφού είχαν προηγηθεί περιπτώσεις ειδικών διαδικασιών (εκτελεστοί τίτλοι, διαταγές πληρωμής, μικροδιαφορές), κατά τις οποίες η κήρυξη εκτελεστότητας είχε ήδη παύσει.

43. Άρθρο 45 παρ. 1 περ. β', Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

44. Marta Requejo Isidro, Recognition and Enforcement in the new Brussels I Regulation (Regulation 1215/2012, Brussels I recast): The Abolition of Exequatur, Barcelona, 11.07.2014, <http://www.refj.eu/PageFiles/6333/>

45. Άρθρο 41 παρ. 1 εδ. β' Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

46. Απαιτούνται: α) αίτηση στο δικαστήριο προέλευσης περί χορήγησης βεβαίωσης εκτελεστότητας και παροχής πληροφοριών περί της απόφασης (άρθρο 53), β) αντίγραφο απόφασης (άρθρο 37)

47. Με τον όρο «αλλοδαπή» εν προκειμένω εννοείται η απόφαση που έχει εκδοθεί από δικαστήριο άλλου κράτους, το οποίο όμως είναι κράτος-μέλος της ΕΕ και δεσμεύεται από τον Κανονισμό

48. Παμπούκης Χ., Διεθνής Δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές διαφορές, Ο νέος αναθεωρημένος Κανονισμός 1215/2012 Βρυξέλλες (Ibis), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σημ. 73 επ.

49. Κουτσοφιδός Αν., ο.π.

50. Βλ. Σκέψη 27 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

51. Άρθρο 54 παρ. 1, Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

52. Άρθρο 40 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

53. Άρθρο 42 παρ. 2 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

54. Άρθρο 45 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

55. Άρθρο 45 παρ. 2 και 3 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

56. Άρθρα 36 και 52 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

57. Βλ. άρθρα 45, 41 παρ. 2 και Σκέψη 30 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

58. Άρθρο 44 παρ. 1 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012

59. Μάρκου Χρ., ο.π.

60. NOMOS, Κομνηνός Κόμνηος, Δικηγόρος, Newsletter, Φεβρουάριος 2013

61. Βλ. επέκταση ισχύος του Κανονισμού και κατά κατοίκων τρίτων κρατών με κινητή περιουσία εντός της ΕΕ ενώπιον των δικαστηρίων του τόπου όπου κείται τα κινητά (forum rei sitae)

62. Άρθρο 79 Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1215/2012